

Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä käsittelevä alatyöryhmä

Aika: torstai 13.2.2025 klo 9–11

Paikka: VM, Mariankatu 9, Helsinki, kokoushuone Nousukausi ja Teams

Läsnä:

Minna Polvinen, Aili Johansson, Tommi Karjalainen, Mika Puukko, OKM

Suvi Savolainen, VM

Riina Plosila, Espoon kaupunki

Mari Sjöström, Kuntaliitto

Christa Andersson, Paraisten kaupunki

Pauliina Viitamies, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Anu Liljeström, Aluehallintovirasto

Katri Kuukka, Opetushallitus

Pöytäkirja

1. Kokouksen avaaminen ja läsnäolijoiden toteaminen

Työryhmän puheenjohtaja, neuvotteleva virkamies Minna Polvinen avasi kokouksen. Todettiin läsnäolijat ja keskusteltiin edellisen kokouksen pöytäkirjasta.

2. Laatukriteeriluonnokset koskien opetushenkilöstöä ja ryhmäkokoja

Neuvotteleva virkamies Minna Polvinen opetus- ja kulttuuriministeriöstä esitteli vuoden 2012 perusopetuksen laatukriteereitä. Laatukriteereitä on ollut vuonna 2012 paljon, mutta 13.2. kokouksessa on tarkoitus käsitellä vain kahta opetushenkilöstöön liittyvää laatukriteeriä.

Alatyöryhmän jäsenille esiteltiin ennakkoon toimitettu aineisto.

Keskustelu

Todettiin, että muotoiluun voi lähettää tarkennuksia kirjallisesti myös jälkikäteen. Kommentit pyydettiin lähettämään sähköpostitse.

Keskustelussa nostettiin esille mm. seuraavia näkökohtia:

- *laatukriteereiden täytyy taipua eri olosuhteisiin (lapsimäärien kehitys, kaksikieliset kunnat jne.), jotta kriteerit ovat käytettäviä. Laatukriteereiden tulisi kannustaa tekemään laadunarvioinnissa alueellista yhteistyötä. Prosessien on taivuttava maantieteelliseen yhteistyöhön.*

- Poliittisessa keskustelussa on nähtävissä kaksi suuntaa: suuret kaupungit ja syrjäseutu.
- *Minkälaisia lukuja on tarkoitus tarkastella laadun/järjestämisen näkökulmasta?* Olisi hyvä, että ei olisi yksittäisiä seurattavia asioita, vaan tehtäisiin mittaristoista moniulotteisia kuvaajia.
- Keskeiset muuttujat on hyvin tunnistettu. Monikäyttöisyys eri olosuhteissa on tärkeää. *Pystyisikö lisämuuttujan tuomaan laatukriteerin rinnalle?* Esimerkiksi kunnan väestön vähetessä/lasten määrän vähetessä on kiinnitettävä huomiota... jne.
- *Vahva viittaus lainsäädännön edellytyksiin tulisi näkyä laatukriteereissä.*
- Jokaisella opetuksen järjestäjällä on tavoitteena kelpoinen henkilöstö, mutta *seurattavana asiana voisi olla esimerkiksi kelpoisen henkilöstön osuus opetushenkilöstöstä.* Opetussuunnitelmaosaaminen korreloi työhyvinvointiin. Siinä on haasteena kuitenkin koulutuksen järjestäminen: millä ajalla ja miten koulutusta järjestetään.
- *Tulisi olla indikaattoreita, jotka yhdessä tuottavat laatua. Riittävän yhdenvertaisesti-* olosuhdeasia olisi hyvä kytkeä tähän ilmaukseen. On huomioitava kuntatypit ja erilaiset opetuksenjärjestäjät.
- Vuoden 2012 laatukriteereissä muotoilu on hyvää, mutta termi *riittävä* on hankala. *Jos ei ole määrällistä tietoa tai vertailukohtaa jää termi "riittävä" pelkästään opetuksen järjestäjän subjektiivisen tulkinnan varaan.* Olisi hyvä pohtia, saadaanko uusilla kriteereillä muutos. Opetuksen järjestäjille tulisi saada seurattavaa tietoa oman kunnan tilanteesta. Tämän tyyppinen seurantatieto on tärkeää, jotta kunnissa pystytään reagoimaan ajoissa.
- Sanasta *riittävä*- käytiin keskustelua. Mukaan toivottiin muuttujaa esim. oppilasmäärän vähentyminen tai lisääntyminen. Osa keskustelijoista koki, että sana "riittävä" on tärkeä. Se antaisi mahdollisuutta huomioida olosuhteiden erilaisuutta, vaikka ei itsessään vähennä yhdenvertaisuutta. Osan mukaan termi voi kuulostaa myös siltä, että sillä löyhennetään vaatimusta ja sanan "riittävä" pois ottamista pohdittiin. Termi on toisaalta mukana myös perusopetuslaissa.
- Ehdotettiin muotoilua: *opetushenkilöstön rakenne, määrä ja osaaminen vastaavat lainsäädäntöä ja kunkin koulun tarpeita ja toteutuu koko maassa.* Olosuhteiden erilaisuus vaikuttaa koulun ja kunnan tarpeisiin ja riittävä yhdenvertaisuus sitten selviää, kun asiaa kunnassa ja koulussa tarkastellaan ja saadaan tietoa.
- *Opetusryhmien muodostaminen. Laadun pitää koskea myös oppimisen tukea.* Perusopetuksen valmistavassa opetuksessa ei ole kelpoisuusvaatimuksia määritelty. Täydennyskoulutusrahat on lopetettu (OPH), joten miten realistiset indikaattorit voivat olla suhteutettuna siihen, mitä voidaan tällä hetkellä tarjota.

- *Keskusteltiin linkityksestä oppimisen tukeen. Oppimisen tuen uudistus liittyy opetuksen laatuun ja oppimisen tuesta valmistellaan erillinen laatukriteeri.*
- *Opettajien täydennyskoulutus on keskeinen laatutekijä. Täydennyskoulutuksien toteutumisen määrän tulisi olla kriteereissä mukana. Valtion rahoitus täydennyskoulutukseen lakkaa, mutta se ei ole peruste jättää sitä pois.*
- *Tiedon raportointi tulee tarkasti suunnitella laatukriteerien yhteydessä.*
- *Todettiin, että vuoden 2012 kriteeri "Opetushenkilöstön rakenne, määrä ja osaaminen vastaavat kunkin koulun toiminnallisia vaatimuksia" on hyvä kiteytys.*
- *Tietopohja ei ole tällä hetkellä kunnilla riittävä, jotta sitä pystyttäisiin hyödyntämään päätöksenteossa. Henkilöstön osalta kunnilla on itsellään tietoa, mutta heillä ei ole siitä vertailutietoa tai valtakunnallista kokonaiskuvaa. Tulisi olla lisätarkasteluluokat siihen, mikä olosuhde on suuressa mittakaavassa. Miten haluamme väestökehityksen tässä näkyvän?*

Seurantatieto: (koulutaso, opetuksen järjestäjätaso, aluetaso, valtakunnan taso)

Keskustelussa nostettiin esille mm. seuraavia näkökohtia:

- *Olisiko syytä seurata valtakunnallisesti täydennyskoulutusta?*
- *Täydennyskoulutusta tarjotaan kuntatasolla, mutta koulutukseen pääseminen on ongelma. Ei tulisi tarkastella pelkästään saatavuutta vaan miten koulutus toteutuu käytännössä ja kuinka moni koulutuksiin osallistuu. Tulisiko olla velvoite osallistua täydennyskoulutuksiin?*
- *Täydennyskoulutuksen sijaan voidaan puhua osaamisen kehittämisestä, koska koulutus on enemmän osallistavaa ja työpajamuotoista nykyään. Voisiko olla siis *osaamisen kehittämistä* täydennyskoulutuksen sijaan.*
- *Saatavuus antaa tavoitteen muillekin kuin opetuksen järjestäjille. Osallistuminen olisi enemmän laadun mittari. Koulutusta pitäisi olla riittävästi tarjolla, jos seurataan kelpoisten opettajien määrää.*
- *Tulisiko kuntien seurata täydennyskoulutusta opettajatasolla.*
- *Opetushenkilöstön työhyvinvointi on yhteydessä pysyvyyteen, saatavuuteen ja turvalliseen kouluympäristöön jne. Onko viisasta rakentaa valtakunnallisesti muuta työhyvinvointiin keskittyvää kyselyä?*
- *Työhyvinvointi henkilöiden osalta. Opetus- ja muu henkilöstön työhyvinvointia seurataan ja tuetaan. Se on edellytys opetuksen ja koulun kehittämiseksi.*

- Huomioidaanko valmistavan opetuksen opettajat, kun tarkastellaan kelpoisten opettajien määriä? Valmistavan opetuksen opettajilla ei ole kelpoisuusvaatimuksia.
- Opetuksen- ja muun henkilöstön määrä tulisi olla suhteessa johonkin. Työhyvinvointiin kaivattaisiin kommenttia KT-osalta. Voisimmeko hyödyntää heidän tietopohjaansa? On erilaisia paikkoja, joissa koulutetaan henkilöstöä. Tulisiko tätä tietoa laittaa yhteen? Yliopistot kouluttavat tai ei kouluttavat henkilöstöä tiettyihin toimintoihin. Emme pysty kehittämään laatua, jos emme saa näitä tasoja tasattua.
- Antaisiko indikaattorin tulos tavoitteen myös yliopistoille?
- *Ennakointimallia ei ole siitä, miten väestökehitys heijastuu opettajatarpeisiin.*

Todettiin, että voidaan edetä tällä esityksellä ja työstetään uusi versio seuraavaan kokoukseen.

Opetusryhmä

Ryhmäkoot ovat koulutuspoliittisesti erittäin merkittävä kysymys. Perusopetuksen opetusryhmien koosta ei ole laintasoista sääntelyä, vaan opetuksen järjestäjä päättää opetusryhmien koot. Ryhmäkoosta on huonosti tietoa, koska opettajatiedonkeruu päättyi vuonna 2019. Hallinnollinen luokka on se luokka, jota lähdettäisiin seuraamaan. Valmistellaan erillinen laatukriteeri/tavoite, mutta tämä muodostuu tuen uudistuksen pohjalta.

Vuoden 2012 laatukriteerit ovat ryhmäkokojen osalta tarkkoja. Opetusryhmistä annetaan tarkka rajausta: *opetusryhmien suositeltava enimmäiskoko on keskimäärin 20–25*. Todettiin, että vuoden 2012 kirjaus on hyvä kirjaus: *Opetusryhmät muodostetaan siten, että voidaan toteuttaa opetus ja ohjaus opetussuunnitelman mukaan, saavuttaa opetukselle asetut tavoitteet ja ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet*.

Tarkennettu ja sanoitettu valtakunnallinen laatutavoite

Opetus toteutetaan ja opetusryhmät muodostetaan siten, että voidaan toteuttaa opetus ja ohjaus opetussuunnitelman mukaan, saavuttaa opetukselle asetetut tavoitteet ja ottaa huomioon oppilaiden erilaiset tarpeet sekä *turvata työrauha*.

Keskustelu:

Keskustelussa nostettiin esille mm. seuraavia näkökohtia:

- Kirjaus monikulttuurisuuden osalta tulisi tarkastella uudestaan. Valmistavaan opetukseen ei ole mahdollista nyt kaikkialla päästä. Todettiin kuitenkin, että oppilaiden erilaiset tarpeet kattaa myös monikulttuuriset oppilaat.

- *Hallinnollisessa ryhmässä ei välttämättä toteudu opetuksellisia tavoitteita.* Joustavaa ryhmittelyä on tarkoitus tehdä oppiaineittain. Työrauhan osalta *turvata-* sana ei ole hyvä. Vaarana on, että yhden lapsen aiheuttama häiriö koetaan ongelmaksi ja vedotaan yhden lapsen poistamista ryhmässä, jotta työrauha toteutuisi. Käytöshäiriöisiä lapsia ei voi eristää vaan heille tulee antaa oikeus oppia ryhmätilanteissa. *Ryhmäkoko ei voi turvata työrauhaa.*
- Työrauhakysymys- ja -kirjaus on oleellinen. Sekä oppilaiden että henkilöstön osalta.
- Pystyisikö oppimisympäristö-käsitteestä löytymään korvaava ilmaus työrauhan turvaamiseksi?
- *Työskentelyilmapiiri* työrauha-termin sijaan. *Työskentelyilmapiiristä on vastuussa myös oppilaat.* Ryhmän koko ei työskentelyilmapiiriä luo, mutta termi on parempi kuin työrauha.
- Turvallisuuteen ja hyvinvointiin voisi olla oma tavoitteensa. Sen indikaattoreita voisi ristiintaulukoida tarvittaessa muihin asioihin, myös ryhmäkokoon.

Seuranta

- Hallinnollinen ryhmäkoko (Määritelmällisesti luokka on yleensä hallinnollinen ryhmä, jolla on luokanvalvoja/luokanopettaja) (seuranta vai laskennallinen?)
- Tuen uudistukseen liittyvä ryhmäkokoseuranta käsitellään erikseen myöhemmin
- Oppilas/opettaja –suhde (liittyy myös aiempaan kokonaisuuteen, syntyy opettajamäärän seurannasta) (Aikuisten määrä oppilasta kohden?)
- Entä muu opetushenkilökunta esim. oppilaanohjaajat?
- Työrauha kouluterveyskyselyyn?

Keskustelussa nostettiin esille mm. seuraavia näkökohtia:

- *Isoimmat opetuksen järjestäjät määrittävät tietyt ryhmäkoot lähikouluille.* Oppilaaksiottoon täytyy määritellä maksimimäärä lähikoulun oppilaille.
- Valmistavaa opetusta järjestetään inklusiivisesti pääkaupunkiseudulla. Tähän saadaan jälkikäteen valtionosuus. Tämä valtionosuus tulisi näkyä opettajaresurssina.
- Valmistavan opetuksen määrän osalta on tietopohja sen rahoituksen takia (Koski?), voisiko sen keräämiseen lisätä tiedonkeruu ryhmämuodosta, jossa sitä opetetaan.
- Ryhmäkoko perusopetuksen eri vuosiluokilla (1–2, 3–6, 7–9), koulunkäynninohjaajien määrä/oppilasmäärä, yhdysluokkien määrä.
- *Hallinnollinen ryhmäkoko on mahdollinen toteuttaa seurantatietona.* Opetusryhmät vaihtuvat koulun sisällä päivän aikana, joten tätä ei pystytä kunnolla seuraamaan.

- *Hallinnollinen ryhmä koko ei ole se, mikä arjessa toteutuu varsinkin yläkoulun puolella.*
Luokanvalvojan hallinnollinen ryhmä on marginaalinen ryhmä, eikä siellä ole ainekohtaisia tavoitteita.
- Voisiko seurantatietona kerätä hallinnollinen ryhmä ja opetusryhmän välitys (esim. 25 opp. 10–25 oppilasta)?

Todettiin, että valmistavan opetuksen osalta käydään erillinen keskustelu.

5. Muut esille tulevat asiat

Seuraava kokous ti 25.2. klo. 12–14 Meritullinkatu 10/Teams